

فصلنامه اطلاع رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه شناسی و ایران شناسی

دوره سوم، سال چهارم، شماره یکم و دوم، بهار - تابستان ۱۳۹۸ [انتشار: زمستان ۱۳۹۹]

سرسختن: دیپلماسی فرهنگی و میراث مکتوب • نظام تعریف/علی اشرف صادقی • معرفی سه منبع کهن رباعیات خیام / سید علی میرافضلی • سیدمهره و شکبه / علی صفی آققله • چند نکته و لغت از «مواهب الہی» معین الدین یزدی / احمد بهانی • توضیحاتی درباره چند تن از مملو حان موزجوری دامغانی / راضیه آبدیان • تصحیح پتی از طلیان مرغری / محسن احمدوندی • خاکم به دهان، درباره سابقه یک مثل / ویلہم باخرا، ترجمہ: سہاس ریوندی • نگاہی بہ «تأثیر ادبیات فارسی در ادبیات انگلیسی» / مجالدین کیوانی • نقد و بررسی «دیوان ازرقی هروی» / مجالدین کیوانی • توضیحاتی درباره «بخشی از تفسیری کهن بہ پارسی» / مسعود قاسمی / مسعود قاسمی • رباعیات ختام بہروایت شیخ محمود بیروذقی / سید علی میرافضلی • «تلفظ در شعر کهن فارسی»: سرشتی بایدہا و نایدہای پژوهش / علی شاپوران • حکایتی ساختگی از قرآنہای خطی افغانستان: نقادی بر کتاب «حکایت قرآنہای نایدہای افغانستان» و مقالہ «آغازی بر فہرست نگاری مخطوطات افغانستان» / مصوبہ نظری • نگاہی بہ تصحیح «خلاصۃ الاشعار و زیۃ الافکار (بخش یزد و کرمان و نواحی آن)» / مرتضی موسوی • معرفی و نقد کتاب «ناصر خسرو» / حسن حیدر زادہ سردرود • نقد و بررسی ترجمہ «شکوئتلا» / سید احمد رضا قائم مقامی • دورنمایی از کتاب «قرآن موزخان» / زینب سادات ایلچی • نگاہی منتقدانہ بہ مقالہ «سنگ نبشتہای نویافتہ در آرامگاہ داریوش بزرگ در نقش رستم (DNF)» / سہیل دلشاد • ریشہ شناس چہ می کند (۶-۱۰) / سید احمد رضا قائم مقامی • آثار نعیمہ مصطفی افندی / نصراللہ صالحی

فهرست

سرخن

دپلماسی فرهنگی و میراث مکتوب ۵-۳

جستار

نظام تعریف / علی‌اشرف صادقی ۷-۶
معرفی سه منبع کهن رباعیات ختیم / سید علی میرافضلی ۱۳-۸
سپیدمهره و شنکجه / علی صفری آق‌قلعه ۱۷-۱۴
چند نکته و لغت از «مواهب الهی» معین‌الدین یزدی / احمد بهنامی ۲۱-۱۸
توضیحاتی درباره چند تن از ممدوحان منوچهری دامغانی / راضیه آبادیان ۲۷-۲۲
تصحیح بیت‌ی از طیتان مرغزی / محسن احمدوندی ۳۰-۲۸
خاکم به دهان، درباره سابقه یک مثل / ویلهلم باخر؛ ترجمه: سپاس ریوندی ۳۳-۳۱

نقد و بررسی

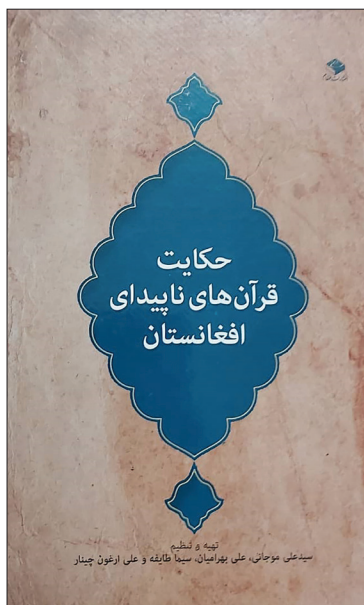
نگاهی به «تأثیر ادبیات فارسی در ادبیات انگلیسی» / مجتالدین کیوانی ۴۹-۳۴
نقد و بررسی «دیوان ازرقی هروی» / مجتالدین کیوانی ۵۴-۵۰
توضیحاتی درباره «بخشی از تفسیری کهن به پارسی» / مسعود قاسمی ۶۴-۵۵
نکاتی درباره «تفسیر قرآن پاک» / مسعود قاسمی ۷۱-۶۵
رباعیات ختیم به روایت شیخ محمود پیربوداقی / سید علی میرافضلی ۷۵-۷۲
«تلفظ در شعر کهن فارسی»: سرمشق بایدها و نبایدهای پژوهش / علی‌شاپوران ۱۰۴-۷۶
حکایتی ساختگی از قرآن‌های خطی افغانستان: نقدی بر کتاب «حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان»
و مقاله «آغازی بر فهرست‌نگاری مخطوطات افغانستان» / معصومه نظری ۱۰۸-۱۰۵
نگاهی به تصحیح «خلاصة الاشعار و زبدة الافکار (بخش یزد و کرمان و نواحی آن)» /
مرتضی موسوی ۱۲۵-۱۰۹
معرفی و نقد کتاب «ناصر خسرو» / حسن حیدرزاده سردرود ۱۳۶-۱۲۶
نقد و بررسی ترجمه «شکونتلا» / سید احمد رضا قائم‌مقامی ۱۴۱-۱۳۷
دورنمایی از کتاب «قرآن مورخان» / زینب سادات ابیطی ۱۴۶-۱۴۲
نگاهی منتقدانه به مقاله «سنگ‌نبشته‌ای نویافته در آرامگاه داریوش بزرگ در نقش رستم (DNF)» /
سهیل دلشاد ۱۵۹-۱۴۷

پژوهش‌هایی در باب تحقیق

ریشه‌شناس چه می‌کند؟ (۶-۱۰) / سید احمد رضا قائم‌مقامی ۱۶۶-۱۶۰

ایران در متون و منابع عثمانی (۲۱)

آثار نعیم مصطفی افندی / نصر الله صالحی ۱۷۰-۱۶۷

حکایتی ساختگی از قرآن‌های خطی افغانستان

نقدی بر کتاب «حکایت قرآن‌های ناپیدای
افغانستان» و مقاله «آغازی بر فهرست‌نگاری
مخطوطات افغانستان»

معصومه نظری

رئیس پیشین آرشیف ملی افغانستان

آن تصمیم گرفتم نقدی بر ادعا و داستان نویسندگان آن بنویسم که بلافاصله مقاله‌ای در نقد کتاب مذکور و موضوع فهرست‌نگاری مخطوطات در افغانستان، که در فصلنامه نقد کتاب میراث به نشر رسیده بود، توجهم را بیش از کتاب به خود جلب کرد.

گذری بر حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان

کتاب حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان فهرست ۲۱۸ قرآن خطی افغانستان است. موجانی در مقدمه اثر ادعا می‌کند که داستان در دو دهه قبل، یعنی در سال‌های ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵، در ازبکستان اتفاق افتاده است (نقل به مضمون): «پیرمردی ازبک تبار، دو نسخه خطی از کتابخانه‌ای در افغانستان را با خود جهت فروش نزد عصام‌الدین اورن بایف می‌آورد. او تصاویری از صفحات بیش از ۲۰۰ قرآن خطی و یادداشت‌های پراکنده و توصیف نسخه‌ها را نیز با خود داشته است و بدون اینکه از مبدأ نسخه‌ها سخنی به میان آورد، اطلاعات و تصاویر آنها را جهت تهیه یک فهرست منظم و با هدف زمینه‌سازی برای فروش آن قرآن‌های خطی، به عصام‌الدین اورن بایف و سیدعلی موجانی می‌سپارد». او مدعی است که نمی‌داند آن قرآن‌های خطی متعلق به کتابخانه ارگ ریاست جمهوری، آرشیف و کتابخانه ملی و یا مجموعه‌ای خصوصی

حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان. سیدعلی موجانی، علی بهرامیان، سیما طایفه، علی ارغون چینار. تهران: عظام، ۱۳۹۴ ش.

«آغازی بر فهرست‌نگاری مخطوطات افغانستان، همراه با نقد کتاب "حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان"». محمد وفادار مرادی. نقد کتاب میراث، ش. ۸ (زمستان ۱۳۹۴): ۶۷-۷۴.

در ماه دلو/ بهمن ۱۳۹۸ در سفرم به کابل از چاپ کتاب حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان آگاهی یافتیم. از اینکه این کتاب را بعد از چهار سال از چاپ آن می‌دیدم متعجب بودم. با آقای رهبین، رئیس آرشیف ملی، گفت‌وگو کردم. ایشان با اطمینان مواردی را بیان کردند اما چون کتاب را در دسترس نداشتم، نمی‌توانستم قضاوت درستی از آن داشته باشم. از طرفی چاپ چنین اثری در زمانی که اینجانب متصدی آرشیف ملی بودم اتفاق افتاده بود. لذا مصمم شدم شخصاً به بررسی موضوع بپردازم.

با وجود اینکه تیراژ کتاب دوهزار نسخه بود، جست‌وجو در فهرست‌های آنلاین چند کتابخانه بزرگ دانشگاهی و عمومی در ایران نتیجه‌ای در بر نداشت و صرفاً در کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران و کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، چند نسخه محدود از کتاب مذکور موجود بود. از طریق یکی از دوستان کتاب را حاصل کردم و پس از بررسی

است. بعدها او در سال ۱۳۹۴ با کمک مالی علی ارغون چینار دست به چاپ حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان می‌زند. هرچند که او در سال ۱۳۹۴ به‌آسانی می‌توانست از مبدأ قرآن‌ها آگاهی پیدا کند، زیرا وضعیت افغانستان در دهه ۹۰ بسیار متفاوت از دهه ۷۰ بود.

با مقابله اطلاعات قرآن‌های خطی معرفی شده در فهرست موجانی با فهرست قرآن‌های خطی آرشیف ملی (منتشرشده در سال ۱۳۶۶) مشخص شد که جز در تعداد نسخه‌ها، هم‌خوانی کاملی میان اطلاعات نسخه‌های مندرج در کتاب حکایت قرآن‌های خطی ناپیدای افغانستان و فهرست قرآن‌های شریف خطی آرشیف ملی وجود دارد. بنابراین، آن عکس‌ها و یادداشت‌های پراکنده آن شخص عبدالحلیم‌نام، دقیقاً مربوط به آرشیف ملی افغانستان بوده‌است. اما سؤال اینجاست که در سال ۱۳۷۴ یا پیش از آن، عبدالحلیم چطور به مجموعه قرآن‌های خطی آرشیف ملی دسترسی داشته و توانسته‌است از صفحات ابتدایی آنها عکاسی کند؟ آن‌هم در شرایطی که جنگ‌های داخلی جریان داشت و مخزن نسخ خطی کاملاً مسدود بود! همچنین محدودیت کارکنان آرشیف ملی در دسترسی به نسخه‌ها و تصاویر آنها را نیز باید در نظر داشت. نکته درخور توجه دیگر آن است که نسخه‌های خطی آرشیف ملی، تا آن تاریخ عکاسی نشده بودند. بنابراین، اینکه عبدالحلیم در آن روزگار تصاویری از دو صفحه نخست قرآن‌های افغانستان در اختیار داشته بوده‌باشد امر تردیدبرانگیزی است.

وجود نسخه‌های شاخص و شناخته‌شده منسوب به بزرگان دین، نسخه‌هایی به دستخط کاتبان مشهور، نسخه‌هایی با تملک مقامات و اشخاص معروف و نسخه‌هایی با تزیینات منحصر به فرد که در هر دو فهرست به‌طور مشابه آمده‌است، به‌آسانی یکسانی این دو اثر را به اثبات رسانید و نشان داد که بر فرض اینکه وجود عبدالحلیم‌نامی واقعیت داشته‌باشد، نوشته‌های پراکنده‌ای که او به دسترس اورن بایف و موجانی قرار داده دقیقاً همان فهرست آرشیف ملی بوده که در سال ۱۳۶۶ در کابل به نشر رسیده‌است.

اینجانب در سال ۱۳۹۴ به‌عنوان رئیس آرشیف ملی، با آقای ارغون چینار آشنایی داشت و ایشان به آرشیف ملی و

کتابخانه عامه، جهت دسترسی به روزنامه‌های قدیمی افغانستان، رفت‌وآمد داشتند. سؤالی که در باب ایشان ذهن مرا مشغول ساخته این است که ایشان در آن زمان از چاپ کتابی که مربوط به قرآن‌های خطی افغانستان باشد با اینجانب هیچ گفت‌وگویی نکردند و در چاپ کتابی، در نقش یکی از مؤلفان و تأمین‌کننده هزینه نشر، سهم گرفته‌اند که ابهامات زیادی داشته‌است. آن روزها ارغون چینار در سمت معاون یکی از نهادهای ترکی کمک‌کننده به بازسازی افغانستان با نهادهای فرهنگی مراودات رسمی داشت و اکنون نیز در رأس یک نهاد دولتی ترکی در هرات مشغول است.

در ادامه بحث، ذکر این نکته ضروری است که اطلاعات هر نسخه، در کتاب حکایت قرآن‌های ناپیدا، شامل ابعاد و قطع نسخه، نوع خط، کاتب، نوع کاغذ، تاریخ کتابت، توصیف آرایه‌ها و تزیینات نسخه با جزئیات، ناقص یا کامل بودن نسخه، آغاز و انجام، تعداد صفحات، تعداد سطور، نوع جلد، توصیف درون جلد، وضعیت فیزیکی و فرسودگی نسخه می‌باشد و هر فهرست‌نگاری می‌داند که صرفاً با دیدن عکس‌های سیاه و سفید از دو صفحه آغازین هر نسخه و یادداشت‌های پراکنده یک شخص ثالث، که اعتبار آن مشخص نیست، نمی‌توان چنین توصیفی از نسخه‌های خطی ارائه کرد.

خلاصه کلام اینکه توصیف بسیار دقیق نسخه‌ها در کتاب حکایت قرآن‌های ناپیدا، تشابه کامل اطلاعات مندرج در دو اثر، تشابه اطلاعات فهرست کاتبان هر دو اثر، استفاده از اصطلاحات نسخه‌شناسی رایج در افغانستان در کتاب حکایت قرآن‌های ناپیدا و ذکر جملات و عباراتی نظیر «همه صفحات مجدول مطلا»، «ذیل صفحات همه مزین به گل...» و توصیفات اینچنینی فهرست‌نگاری که ادعا می‌کند فقط به دو صفحه نسخه دسترسی داشته‌است، همگی حاکی از این مطلب است که کتاب حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان بازچاپی از فهرست آرشیف ملی است که با حکایتی ساختگی در سال ۱۳۹۴ در تهران به چاپ رسیده‌است.

گذری بر «آغازی بر فهرست‌نگاری مخطوطات افغانستان» در زمستان ۱۳۹۴ محمد وفادار مرادی نقدی بر کتاب حکایت

نبود، این دو فهرست را با هم خلط نمی‌کرد. گفتنی است فهرستی که در دهه ۶۰ میلادی بورکوی از نسخ خطی افغانستان فراهم آورد اطلاعات توصیفی نسخ خطی کتابخانه‌های دولتی افغانستان است که در زمان خویش فهرست کشوری جامعی از کتابخانه‌های دولتی محسوب می‌شده است. همچنانکه بورکوی در مقدمه اثر خویش اشاره کرده، چنین اثری را با کمک نسخه‌شناسان افغانستان و فهرست‌نگاران کتابخانه‌های مذکور تهیه نموده است.

نوی معارک نیز نسخه خطی موزیم کابل مشتمل بر وقایعات عصر سدوزائی و بارکزائی تألیف میرزا عطا محمد است که در سال ۱۳۳۱ توسط انجمن تاریخ افغانستان به نشر رسیده است. همانطور که از نام اثر پیداست، کتابی است در تاریخ معاصر افغانستان، در حالی که مؤلف مقاله مذکور، بدون اندک دقت و توجهی این اثر را فهرست نسخ خطی قلمداد نموده است.

وفادار مرادی عنوان و تاریخ نشر کتاب فهرست نسخه‌های خطی مالستان: قریه‌های حسن بلوچ، رباط، میراحمد غیغانتو... را نیز اشتباه نگاشته است. این کتاب فهرستی از برخی نسخه‌های خطی مالستان غزنی است که به همراه تصاویری از سنگ قبرها، اسناد و آثار تاریخی دیگر، توسط سید محمد موسوی نژاد تدوین و در سال ۱۳۹۲ توسط مجمع ذخایر اسلامی به نشر رسیده است.

از این اشتباهات فاحش که گذر کنیم، چنانچه وی به عنوان فهرست‌نگار و پژوهشگر، اندک جست‌وجویی در کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی، آستان قدس رضوی، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، مجمع ذخایر اسلامی و مرکز منابع معلومات افغانستان در دانشگاه کابل، صورت می‌داد، قطعاً بعضی از فهراس نسخ خطی افغانستان را در آن کتابخانه‌ها می‌یافت. هر چند مراجعه به کتاب‌شناسی فهراس دست‌نویس‌های اسلامی کتابخانه‌های جهان در کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) اثر حسین متقی دسترسی به اطلاعات قسمتی از فهراس افغانستان را بروی بسیار آسان‌تر می‌نمود. در کنار این منابع، مقالات متعددی که در مجلات آریانا و کابل در باب مطالعات نسخ خطی و مرادات علمی

قرآن‌های ناپیدانوشته. در باب این مقاله، از جمله‌بندی‌های اشتباه، ذکر معایب کتاب به عنوان محاسن و ذکر شواهدی که بر یکی بودن دو کتاب صحنه می‌گذارد صرف نظر می‌کنم و صرفاً به اظهارات نویسنده پیرامون تاریخ فهرست‌نگاری مخطوطات در افغانستان می‌پردازم. مؤلف مقاله ضمن اینکه تألیف کتاب حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان را کاری منحصر به فرد در تاریخ فهرست‌نگاری افغانستان قلمداد نموده، در باب فهرست‌نگاری نسخ خطی در افغانستان نگاشته است (ص ۶۸؛ رسم الخط و علائم مطابق مقاله است):

... فهرست‌نگاری مخطوطات افغانستان تقریباً در بوته فراموشی قرار گرفته است و به غیر از تلاش‌های اندک، هیچ یک از کتابخانه‌های مشهور ولایات این سامان نه فهرست محلی دارند و نه فهرست جامع کشوری.

وفادار مرادی این تلاش‌های اندک را در پاورقی، در قالب سه عنوان فهرست معرفی کرده است که در زیر ذکر می‌گردد:

۱. فهرستواره نسخه‌های خطی مالستان قریه‌های: حسن بلوچ، رباط، میر احمد و غیغانتو، تألیف محمد موسوی نژاد. قم. مجمع ذخایر اسلامی. ۱۳۹۱.
۲. دلیل المخطوطات به زبان فرانسه تألیف برکوی.
۳. نوی معارک نسخه خطی موزه کابل تألیف عطا محمد. کابل. انجمن تاریخ. ۱۳۳۱.

در دهه ۶۰ میلادی، دی لوجیر دی بورسیل یا لوجیر بورکوی Serge de Laugier de Beaurecueil شرق‌شناس و اسلام‌شناس شهیر فرانسوی در میانه رفت‌وآمدهایش به افغانستان، اقدام به فهرست‌نویسی دست‌نویس‌های موجود در کتابخانه‌های افغانستان نمود و اثر خود را به زبان فرانسوی در ۱۹۶۴م در قاهره منتشر کرد. فهرست او شامل اطلاعات توصیفی از ۱۵۹۶ نسخه خطی از کتابخانه‌های اعلی حضرت ظاهرشاه، کتابخانه وزارت معارف، موزیم کابل، موزیم هرات، کتابخانه مستقل مطبوعات و کتابخانه فاکولته ادبیات پوهنتون کابل بود. عنوان این فهرست به فارسی مخطوطات افغانستان و به فرانسوی *Manuscripts d'Afghanistan* است. طوری که وفادار مرادی اشاره کرده، به نظر می‌رسد نه با کتاب دلیل المخطوطات از سید احمد حسینی اشکوری آشنایی دارد و نه مخطوطات افغانستان اثر بورکوی را دیده است. اگر چنین

دانشمندان دو کشور در این حوزه نگارش یافته‌است، منبع خوبی جهت قضاوت مؤلف می‌توانست باشد. نگارنده به این ارتباط مطالب و مقالاتی را در مجله فرهنگ ایران‌زمین، یغما و چند مجله قدیمی دیگر هم دیده‌است. مجمل کلام اینکه مؤلف مقاله، یا از فهرست‌های دیگر در این باب بی‌خبر بوده و یا با اشاره نکردن به آنها، در پی منحصربه‌فرد جلوه دادن فهرست موجانی و یا سرپوش گذاشتن بر بر ساخته بودن اثر وی بوده‌است.

نگارنده این سطور، هرچند تلاش‌ها در جهت توصیف و فهرست‌نگاری مخطوطات در افغانستان را در دو دهه اخیر ناکافی می‌داند، اما بر آن است که ناآرامی‌های سیاسی که از دهه ۵۰ آهسته‌آهسته شروع شد، جنگ‌های داخلی، حکومت طالبان در افغانستان و مهاجرت نخبگان، دلایل عمده و انکارناپذیر قطع و سپس‌کنندگی روند فهرست‌نگاری نسخ خطی از دهه شصت تا اکنون بوده‌است.

در خاتمه، سخن خود را به نقل گفته‌ای از استاد ایرج افشار می‌آرایم:

تاریخ دو کشور آمد و شده‌های بزرگان علم و ادب این دیار از فروزانفر، رهی معیری، لطفعلی صورتگر، سعید نفیسی، محیط طباطبایی، پرویز ناتل خانلری تا بسیاری از ادبای امروزی را با فضیلتی افغان فراموش نکرده‌است و میراث مکتوب یکی از نمادهای تاریخ مشترک ماست و طبعاً دو کشور باید در نگاه‌داشت و نشر بازمانده آن همیاری و همکاری داشته باشند. رشته‌های میراثی گذشته نباید از بین برود.

قطعاً اگر نبود آن جنگ‌ها و نابسامانی‌های سیاسی، امروز نیز چونان گذشته دانشمندانی همچون زریاب خویی، محبوبی اردکانی، دانش‌پژوه، خدیوچم و افشار با امثال کهزاد، خلیل‌الله خلیلی، عبدالحی حبیبی، صالح محمد پرونتا، فکری سلجوقی، گویا اعتمادی، و بسیاری از ادبا و نسخه‌شناسان افغانستان در مجلات و سمینارهای علمی به مراودات نسخه‌شناسانه می‌پرداختند. هرچند نقش سترگ رضا مایل هروی و نجیب مایل هروی در پیشرفت نسخه‌شناسی در پهنه ایران همواره

پیش‌چشمان ماست.

منابع

- اسلامی ندوشن، محمد علی (۱۳۴۹). «دیداری از افغانستان (۳)». یغما، ش ۲۶۷ (آذر): ۵۰۵-۵۱۲.
- افشار، ایرج (۱۳۸۹). «میراث مشترک ایران و افغانستان در سخنرانی ایرج افشار». پیام بهارستان، ش ۸ (تابستان): ۹۴۳-۹۴۴.
- د اطلاعاتو او کلتور وزارت (۱۳۴۶). «سمینار نمایش بین‌المللی نسخ خطی». د افغانستان کالنی، ش ۳۴: ۳۸۳-۳۹۱.
- دی بوریسیل، دی لوجیر (۱۹۶۴). مخطوطات افغانستان. قاهره: مرکز الخدمات و الابحاث الثقافیه.
- متقی، حسین (۱۳۸۶). کتابشناسی فهرس دستنویس‌های اسلامی کتابخانه‌های جهان در کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره). قم: کتابخانه عمومی آیت‌الله مرعشی نجفی.
- مشتری نجرابی، عبدالقدیر (۱۳۶۶). فهرست قرآن‌های شریف خطی آرشیف ملی افغانستان. کابل: اداره دولتی کلتور.
- موجانی، سید علی، علی بهرامیان، سیما طایفه، و علی ارغون چینار (۱۳۹۴). حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان. تهران: عظام.
- موسوی نژاد، سید محمد (۱۳۹۲). فهرست نسخه‌های خطی مالستان: قریه‌های حسن بلوچ، رباط، میراحمد غیانتو، به‌ضمیمه تصاویر چند سنگ قبر، سند و آثار تاریخی. قم: مجمع ذخایر اسلامی.
- نوشاهی، عارف (۱۹۹۳م). ایران اور افغانستان مین مخطوطات کی فهرستین و ضمیمه ایران مین اسلامی عهد کی فهرستین. لاهور: مغربی پاکستان اردو اکیدمی.
- نیلاب رحیمی، غلام فاروغ (۱۳۶۱). سیر تاریخی کتابخانه‌ها در افغانستان. کابل: کمیته دولتی کلتور.
- وحیدنیا، سیف‌الله (۱۳۵۰). «کنگره جهانی سعدی و حافظ». وحید، ش ۸۹: ۱۶۶-۱۷۰.
- وفادار مرادی، محمد (۱۳۹۴). «آغازی بر فهرست‌نگاری مخطوطات افغانستان، همراه با نقد کتاب حکایت قرآن‌های ناپیدای افغانستان». نقد کتاب میراث، ش ۸ (زمستان): ۶۷-۷۴.

Table of Contents

Editorial

Cultural diplomacy and the written heritage	3-5
---	-----

Articles

Nizām-i Ta'rifā / Ali Ashraf SADEGHI.....	6-7
An introduction of three old sources of the <i>Rubā'īyyāt</i> of Khayyām / Seyyed Ali MIRAFZALI	8-13
<i>Sipīd-Muhra</i> and <i>Shankha</i> / Ali SAFARI AQ-QALEH	14-17
A few points and some words considering <i>Mawāhib-i Ilāhī</i> of Mu'tin ul-Dīn-i Yazdī / Ahmad BEHNAMI	18-21
Some remarks on several of Manūchihri-yi Dāmghānī's patrons / Raziye ABADIYAN.....	22-27
Editing a couplet of Tayyān-i Marghzi / Mohsen AHMADVANDI.....	28-30
Dust in my Mouth (I should not speak in such a manner): on the origin of an idiom / Wilhelm BACHER; Translated by Sepas RIVANDI	31-33

Reviews and Critiques

A look into <i>Persian Literary Influence on English Literature</i> / Majdoddin KEYVANI	34-49
A review of <i>Dīvān of Azraqī-ye Heravī</i> / Majdoddin KEYVANI	50-54
Some remarks on <i>A Fragment of an Old Exegesis in Persian</i> / Masoud QASEMI	55-64
Some remarks on <i>An Interpretation of the Holy Qur'ān</i> / Masoud QASEMI	65-71
Shaykh Mahmūd-i Pīr-Budāqī's narration of the <i>Rubā'īyyāt</i> of Khayyām / Seyyed Ali MIRAFZALI	72-75
<i>Pronunciation in Classical Persian Poetry</i> : an exemplar for what should and should not be done in research / Ali SHAPOURAN	76-104
An apocryphal story about Quran manuscripts in Afghanistan: a review of <i>The Story of Invisible Qurans of Afghanistan</i> , and "A Beginning of Cataloguing Manuscripts in Afghanistan" / Masoume NAZARI	105-108
A look into the edition of <i>Khulāṣat al-'Ash'ār va Zubdat al-'Afkār (Yazd, Kerman and its suburbs)</i> / Mortaza MOUSAVI	109-125
An introduction and a review of <i>Nāṣir Khusraw</i> / Hassan HEYDARZADEH SARDORUD	126-136
A review of the Persian translation of <i>Shakuntala</i> / Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI	137-141
A bird's-eye view of <i>Le Quran des Historians</i> / Zeynab Sadat ABTAHI	142-146
A critical look into "A Newly-Found Inscription at the tomb of Darius-the-great in Naqsh-e Rostam (DNf)" / Soheil DELSHAD	147-159

Essays on Research

What does an etymologist do? (6-10) / Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI.....	160-166
--	---------

Iran in Ottoman Texts and Sources (20)

Works of Na'imā Muṣṭafā Efendī / Nasrollah SALEHI	167-170
---	---------

Gozarash-e Miras

**Quarterly Journal of Textual Criticism,
Codicology and Iranology**

**Third Series, vol. 4, no. 1 - 2, Spring - Summer 2019
[Pub. Winter 2021]**

Properietor:

The WRITTEN HERITAGE RESEARCH INSTITUTE

Managing Director & Editor-in-Chief:

Akbar Irani

Assistant Editor:

Masoud Rastipour

Managing Editor:

Younes Taslimi-Pak

Cover:

Mahmood Khani

Print:

Miras

**No. 1182, Enghelab Ave.,
Between Daneshgah St. & Abureyhan St.,
Tehran, Iran**

Postal Code: 1315693519

Tel: 66490612, **Fax:** 66406258

Website: www.mirasmaktoob.ir

E-mail: gozarash@mirasmaktoob.ir